Egyházkormányzati hatalom

Szerző: ERDŐ Péter
Affiliáció: professzor emeritus (PPKE KJPI); az MTA rendes tagja
Rovat: Egyházjog
Rovatszerkesztő: SZUROMI Szabolcs
Lezárás dátuma: 2020.04.15
Idézési javaslat: ERDŐ Péter: „Egyházkormányzati hatalom” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Egyházjog rovat, rovatszerkesztő: SZUROMI Szabolcs) http://ijoten.hu/szocikk/egyhazkormanyzati-hatalom (2021). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A mai kánonjog már kerüli az egyszerű alanyi jogok vagy ontológiai képességek esetében a „hatalom” szó alkalmazását. Ezért a korábbi joghatósági és rendi hatalom fogalma helyébe az 1983-as Egyházi Törvénykönyvben a főként külső, társadalmi szinten gyakorolt egyházkormányzati hatalom és a felszenteltségből fakadó küldetés, képesség és az ennek gyakorlásához olykor szükséges felhatalmazás kategóriája lépett. Az egyházkormányzati hatalom teljes értelemben vett alanya csak felszentelt pap vagy püspök lehet, a vezetés feladatának az egyházi rend szentségével (ordo) fennálló történeti-teológiai kapcsolata miatt. A kormányzati hatalom járhat valamely hivatallal vagy lehet megbízás (delegáció) eredménye. Az újabb kánonjog megkülönbözteti a törvényhozói, bírói és végrehajtó hatalmat, ezek teljes elválasztása azonban teológiai okból nem lehetséges.

Tartalomjegyzék

1. **Teológiai és történeti alapok**
2. **Az egyházkormányzati hatalom fogalma**
3. **Az egyházkormányzati hatalom alanya**
4. **Az egyházkormányzati hatalom fajai jogcímük szerint**
5. **Az egyházkormányzati hatalom fajai gyakorlási területük szerint**
6. **A kormányzati hatalom gyakorlása**
7. **A kormányzati hatalom megszűnése**
8. **A kormányzati hatalom pótlása**
9. **JEGYZETEK**

1. Teológiai és történeti alapok

[1] Az apostoli kor után már világosan látszik, hogy a püspök személyében egyesülnek a tekintély, valamint a hatóság különböző vonásai, mert ő a vezető, a pásztor, a tanító, a liturgia irányítója, a

próféta, a „Lélek embere”. Azé a Léleké, akit a szentelés által az egyház közvetítésével kapott.[1] Már Római Kelemen az I. század végén azzal indokolja az egyházi elöljárók iránti engedelmesség kötelezettségét, hogy azok tekintélye a Krisztustól küldött apostolok személyén nyugszik. Itt már az apostolutódlás *(successio apostolica)* eszméjére történő utalással állunk szemben.[2] Az ősegyház funkcióiról és azok valószínű előzményeiről a zsinagógai közösségek szerkezetében jelentős kutatási eredmények láttak napvilágot. Nem tűnik már meggyőzőnek az az állítás, amely szerint a helyi egyház szervezete több évtizeden át karizmatikus volt, abban az értelemben, hogy benne a főszerepet szabad és ihletett világiak játszották, akik tanítók és próféták voltak, és akik helyüket csak sokkal később adták át a felszentelt szolgálattevőknek. James Tunstead Burtchaell például a zsinagógai tisztségek figyelmes vizsgálatára és azok keresztény folytatására utalva hangsúlyozza, hogy a kereszténységet a kezdet kezdetétől hivatalos tisztségviselők vezették.[3]

2. Az egyházkormányzati hatalom fogalma

[2] Az egyházban lévő kormányzati hatalom *(potestas regiminis)* fogalmának[4] technikai tisztázása hivatalosan csupán az 1983-as Egyházi Törvénykönyv (*Codex Iuris Canonici,* CIC) kihirdetésével történt meg (főként a CIC 129–135. kán.-ban). A joghatósági vagy kormányzati hatalom a hívők kormányzására irányul az egyház közösségi életében, és teológiailag isteni rendelkezés folytán létezik (CIC 129. kán.). Újdonság az 1983-as Egyházi Törvénykönyvben, hogy a kormányzati hatalmon belül megkülönbözteti a törvényhozói,[5] a végrehajtói[6] és a bírói[7] hatalmat (CIC 135. kán.).

[3] Korábban a latin kánonjogban, de még a bizánci[8] egyházjogban is joghatósági[9] és rendi[10] hatalomról (*potestas iurisdictionis* és *potestas ordinis*) vagy – a II. Vatikáni Zsinat tanításának összefüggésében – akár egyetlen szent hatalomról *(una sacra potestas*[11]*)* beszéltek. A mai kánonjogi szóhasználat kerüli a *potestas,* vagyis a hatalom kifejezés használatát olyan funkciókra vagy képességekre, amelyek nem tartoznak a kormányzati hatalom körébe. Egyes felhatalmazásokat például, melyek az egyházi rend szentségének gyakorlásával kapcsolatosak, a *Codex* inkább *facultas*nak nevez olyan összefüggésben is, ahol az 1917-es Egyházi Törvénykönyv még joghatóságról beszélt.

3. Az egyházkormányzati hatalom alanya

[4] A hatályos CIC 129. kánonjában is megtalálható ősi elv szerint a szenteléssel a személy képességet szerez arra, hogy elnyerje a kormányzati hatalmat *(potestatis regiminis […] habiles sunt, qui ordine sacro sunt insigniti)*. A Katolikus Egyház Katekizmusa 875. pontjának végleges szövege tisztázza, hogy csak a püspökök és az áldozópapok kapnak a szentelésben küldetést és felhatalmazást arra, hogy Krisztusnak, a Főnek személyében cselekedjenek, a diakónusok viszont nem. XVI. Benedek pápa ezért pontosította a CIC 1009. kánonjának szövegét, egy új, 3. §-t fűzve hozzá.[12] A II. Vatikáni Zsinat különösen is hangsúlyozta az egyházi rend szentsége és az egyházkormányzati hatalom szoros kapcsolatát. Azonban a konkrét hivataltól függetlenül történő felszentelés (abszolút ordináció) rendszerében a személyt pappá vagy püspökké szentelik, de maga a szentelés még nem ad egy meghatározott hivatalt az adott személynek. Már a *Lumen gentium*hoz fűzött *Előzetes magyarázó megjegyzések* 2. pontja leszögezte, hogy bár a szenteléssel minden püspök ontológiailag sajátosan részesül Krisztus hármas funkciójában, vagyis küldetésében *(tria munera)*, az illetékes egyházi hatóság részéről jogi meghatározásra van szükség ahhoz, hogy a püspök konkrét hatalmat gyakorolhasson. Ez azt jelenti, hogy a pappá vagy püspökké szentelés még nem ad gyakorolható egyházkormányzati hatalmat, viszont jogképessé tesz meghatározott tartalmú kormányzati hatalom elnyerésére.

[5] Noha a világi hívőknek a fentiek szerint nem lehet egyházkormányzati hatalmuk, mégis közreműködhetnek annak gyakorlásában.

4. Az egyházkormányzati hatalom fajai jogcímük szerint

[6] A kormányzati hatalom gyakorlásának jogcíme szerint lehet rendes hatalom *(potestas ordinaria)* vagy megbízotti hatalom *(potestas delegata).*

[7] A rendes hatalom a CIC 145. kánonja értelemben vett egyházi hivatalhoz kapcsolódik.[13] A hivatali hatalomnak vagy rendes hatalomnak az egyházi hivatalhoz magánál a jognál fogva *(ipso iure)* kell kapcsolódnia, vagyis általános vagy részleges jogszabály, vagy egyes esetekben akár közigazgatási intézkedés (pl. CIC 145. kán. 1. §; 545. kán. 2. §) alapján. Mivel néha a delegált hatalmat is maga a jog adja meg *(potestas delegata a iure)*, ez utóbbi hatalom elhatárolása a rendes hatalomtól olykor nehéz lehet. Ha egy hivatal viselőjének olyan jogszabályok adnak kormányzati felhatalmazásokat, amelyek nem az adott hivatal általános jogi alakzatát határozzák meg, egyesek szerint a jogszabály szavai alapján lehet eldönteni, hogy a jog által delegált hatalomról vagy a hivatalhoz általában tartozó rendes hatalomról van-e szó.[14] Mások szerint ebben az esetben mindig hivatali hatalommal, rendes hatalommal állunk szemben.[15] A rendes hatalom meghatározásának szó szerinti értelme ez utóbbi véleményt látszik alátámasztani.

[8] A rendes hatalom kétféle lehet. Egyrészt lehet saját rendes hatalom *(potestas ordinaria propria)*, ha birtokosa azt a saját nevében gyakorolja. Mindenekelőtt olyan alapvető hivatalok viselői rendelkeznek ezzel, mint a pápa és a megyéspüspökök. Ám ugyanezt állíthatjuk a területi prelátusokról, a területi apátokról, a katonai ordináriusokról, a személyi prelátusokról és a pápai jogú klerikusi szerzetesintézmények vagy az apostoli élet ugyanilyen társaságai nagyobb elöljáróiról is. Másrészt beszélhetünk rendes helyettesi hatalom *(potestas ordinaria vicaria)*, ha azt más nevében gyakorolják. Ilyen hatalma van például a Római Kúriában lévő hivatalok viselőinek, valamint az apostoli vikáriusnak, az apostoli prefektusnak, az apostoli kormányzónak, a pápai követnek, az általános helynöknek, a püspöki helynöknek és a bírósági helynöknek. A helyettesi rendes hatalom birtokosai az adott főpásztor helyettesei, képviselői vagy munkatársai lehetnek. A bírósági helynök egy bíróságot alkot a megyéspüspökkel, úgyhogy a bírósági helynök ítélete ellen nem lehet a megyéspüspökhöz fellebbezni (CIC 1420. kán. 2. §). A közigazgatási területre kinevezett helynökök intézkedései ellen viszont lehetséges a felfolyamodás a megyéspüspökhöz (CIC 1734. kán. 3. § 1. sz.).

[9] Megbízotti hatalomnak *(potestas delegata)*[16] azt a kormányzati hatalmat nevezzük, mellyel egy személy nem hivatalánál fogva rendelkezik (CIC 131. kán. 1. §). Eszerint megbízotti hatalomnak minősül az a hatalom is, amelyet valaki hivatalára tekintettel kap, de amely nem tartozik rendes hivatali hatásköréhez (például a püspök megbízást ad a plébánosoknak valamire, amire egyébként nem lennének jogosultak).[17] Mivel a megbízotti hatalom nem kapcsolódik olyan állandó, nyilvános jogintézményhez, mint a hivatal, aki azt állítja, hogy ilyen hatalma van, azt terheli a megbízatás igazolásának kötelezettsége (vö. CIC 131. kán. 3. §). A megbízotti hatalom a megbízás (delegálás) módja szerint lehet a jogtól eredő *(potestas delegata a iure)*, ha jogszabály rendelkezése alapján automatikusan háramlik valakire (például halálveszély esetén a plébános vagy a gyóntató felmentési hatalmat nyer bizonyos ->házassági akadályokra: CIC 1079. kán. 2–3. §), vagy embertől eredő *(potestas delegata a homine)*, ha közigazgatási intézkedéssel adják.

[10] Az állandó felhatalmazás *(facultas habitualis)* örökre vagy meghatározott időre, illetve meghatározott számú esetre, de az esetek egyedi megjelölése nélkül adott felhatalmazás. Fogalmát és természetét a CIC nem határozza meg,[18] de kijelenti, hogy a tartós (állandó) felhatalmazásra – bizonyos, a jogban megjelölt eltérésektől eltekintve – a megbízotti hatalomról szóló előírások érvényesek (CIC 132. kán. 1. §). Mivel a törvény tartózkodik annak kijelentésétől, hogy az állandó felhatalmazások megbízotti kormányzati hatalmat adnak, egyes szerzők megjegyzik, hogy az ilyen felhatalmazás nem mindig olyan cselekmény végzésére képesít, amely egyházkormányzati hatalom gyakorlásával jár,[19] hanem jellemzően olyan más személyek javára szolgáló cselekményekre, melyek végrehajtására a felhatalmazás elnyerője alapvető ontológiai képességgel rendelkezik, amit azonban a felhatalmazás nélkül nem gyakorolhat. Ilyen állandó felhatalmazásnak tekinthető ezen szerzők szerint például a szentségi feloldozás megadására (vö. CIC 966. kán.) és az esketésre (vö. CIC 1111. kán. 1. §) szóló felhatalmazás is, ha tartós. Megjegyzendő azonban, hogy e két típus közt a továbbadás terén lényeges különbség van: az állandó esketési megbízatással rendelkező személy megbízhat mást e

feladattal, a gyóntatási felhatalmazással rendelkező pap viszont nem bízhat meg más, felhatalmazás nélküli papot a gyóntatással (CIC 969. kán. 1. §).

[11] Mások az állandó felhatalmazás régi, tipikus példájából, a püspököknek adott ötéves felhatalmazásokból *(facultates quinquennales)* indulnak ki. Ezek ugyan már megszűntek, de az állandó felhatalmazást az erre hivatkozók teljes egészében a megbízotti kormányzati hatalom körébe sorolják.[20] Ezt viszont nem támasztja alá sem a 132. kánon 1. § megfogalmazása, sem a felhatalmazás *(facultas)* szó új használati módja a CIC-ben.

[12] Az ordináriusnak adott állandó felhatalmazás, hacsak az illetőt nem személyi adottságaira tekintettel választották ki, vagy az engedély kifejezetten másként nem rendelkezik, nem veszti hatályát az azt elnyerő ordinárius jogkörének megszűntével még akkor sem, ha az ordinárius már megkezdte annak végrehajtását, hanem átszáll arra a bármilyen fajta ordináriusra, aki az illetőnek a kormányzásban utóda (CIC 132. kán. 2. §). E tekintetben tehát ezek a felhatalmazások a rendes hatalomhoz hasonlítanak.

[13] Az a megbízott, aki akár a dolgok, akár a személyek vonatkozásában túllépi megbízatásának határait, érvénytelenül jár el (CIC 133. kán. 1. §). Nem mindig érvénytelen viszont annak a cselekménye, aki megbízása idejének lejárta után gyakorolja a hatalmat (vö. CIC 142. kán. 2. §). Nem lépi át megbízatása határait az, aki a megbízásban előírttól eltérő módon hajtja végre azt, amire megbízták, hacsak ezt a módot a megbízó az érvényesség feltételéül nem kötötte ki (CIC 133. kán. 2. §).

5. Az egyházkormányzati hatalom fajai gyakorlási területük szerint

[14] Az egyházkormányzati hatalmat tárgya szerint a hierarchikus elv következtében nem lehet olyan értelemben megosztani, mint a világi jogrendekben.[21] A pápa és a megyéspüspökök – amint a II. Vatikáni Zsinat tanítja – Krisztus helyetteseiként teljes kormányzati hatalommal vezetik a rájuk bízott egyházakat: egyaránt rendelkeznek törvényhozói, bírói és végrehajtói (vagy más szóval közigazgatási) hatalommal[22] (CIC 391. kán. 1. §). Mégis, az egyházkormányzati hatalom három alapvető funkciójának megkülönböztetése és azoknak a szerveknek a világos megjelölése, amelyek e hatalomnak csak egyik vagy másik fajtáját gyakorolják, az Egyházi Törvénykönyv átdolgozásának irányelvei közé tartozott.[23] A megkülönböztetés célja az irányelv szerint az alanyi jogok hatékonyabb védelme volt.

[15] A kormányzati hatalom feladata szerint törvényhozói, végrehajtói, és bírói hatalomra oszlik (CIC 135. kán. 1. §).

[16] A törvényhozói hatalmat *(potestas legislativa)* a jogban előírt módon kell gyakorolni (CIC 135. kán. 2. §), tehát például a felsőbb hatóság felülvizsgálatát vagy jóváhagyását is ki kell kérni hozzá, ha ez van előírva (vö. CIC 446. kán., 455–456. kán.). Az alacsonyabb rangú törvényhozó nem hozhat érvényesen olyan törvényt, amely a magasabb joggal (és nem csupán a magasabb törvénnyel) ellenkezik (CIC 135. kán. 2. §). Így például a megyéspüspök törvénye akkor is érvénytelen, ha ellenkezik az ->Apostoli Szentszék valamelyik hatóságának általános végrehajtási határozatával vagy utasításával. Törvényhozó hatalommal alapvetően a pápa, valamint – egyénileg és testületileg – a püspökök rendelkeznek. A törvényhozói hatalmat a legfőbb egyházi hatóságnál alacsonyabb rangú törvényhozó nem adhatja érvényesen tovább megbízottnak, hacsak a jog kifejezetten másként nem rendelkezik (CIC 135. kán. 2. §).

[17] A bírói hatalmat *(potestas iudicialis)* ugyancsak a jogban előírt módon kell gyakorolni (CIC 135. kán. 3. §). A bíráskodás módjára vonatkozó egyetemes előírások a személyek jogainak védelme érdekében olyan szilárdak, hogy a megyéspüspökök nem is adhatnak felmentést alóluk (CIC 87. kán. 1. §). A pápa és a megyéspüspökök saját, rendes, míg a bírósági helynökök és az egyházmegyei bírók rendes helyettesi bírói hatalommal rendelkeznek (vö. CIC 1420. kán.). A bírói hatalmat sem a püspökök,[24] sem a többi bíró vagy bírói testület nem adhatja át megbízottnak, kivéve valamely ítélet vagy

határozat előkészítő cselekményeinek elvégzésére (CIC 135. kán. 3. §). Tehát például a bírósági helynök megbízhat egy bírónak ki nem nevezett plébánost egy tanú vagy egy peres fél megidézésével és kihallgatásával, de az ítélethozatallal nem. A legfőbb egyházi hatóság természetesen a bírói hatalmat is korlátozás nélkül delegálhatja (vö. CIC 135. kán. 2. §).

[18] A végrehajtói hatalom *(potestas exsecutiva)* az egyházkormányzati hatalomnak az a fajtája, mely a törvényhozástól és a bíráskodástól különböző területeken, vagyis a sokak által közigazgatásnak nevezett[25] tevékenységi kör egészében érvényesül.

6. A kormányzati hatalom gyakorlása

[19] A törvényhozói (vö. CIC 7–8. kán., 391. kán. 2. §, 446. kán., 455–456. kán. stb.) és a bírói hatalom (vö. CIC VII. könyv) gyakorlásának módjáról a CIC külön rendelkezik. A végrehajtói hatalom gyakorlásának szabályait viszont a kormányzati hatalomról szólva közli.

[20] Ki-ki gyakorolhatja végrehajtói hatalmát alárendeltjei (vö. CIC 107. kán.) felett akkor is, ha illetékességi területén kívül tartózkodik, és akkor is, ha alárendeltjei tartózkodnak ezen a területen kívül, hacsak ennek ellenkezője a dolog természete vagy a jog előírása alapján nem nyilvánvaló (CIC 136. kán.). A területén tartózkodó idegenek (vö. CIC 100. kán.) felett az elöljáró akkor gyakorolhatja ezt a hatalmát, ha kedvezmények (például felmentések – vö. CIC 91. kán.) engedélyezéséről vagy egyetemes, illetve az idegeneket is kötelező (vö. CIC 13. kán. 2. § 2) részleges törvények végrehajtásáról van szó (CIC 136. kán.).

[21] A rendes végrehajtói hatalmat át lehet adni megbízottnak mind egyes cselekményekre, mind az esetek összességére, hacsak a jog kifejezetten másként nem rendelkezik (CIC 137. kán. 1. §).

[22] Aki megbízotti végrehajtó hatalmat kapott, többnyire továbbadhatja azt almegbízottnak (szubdelegálhatja). Ha hatalmát az Apostoli Szentszéktől kapta, mégpedig nem személyes adottságaira (hanem például hivatalára) tekintettel, s almegbízott állítását nem tiltották meg neki, hatalmát továbbadhatja akár egy adott cselekményre, akár az esetek összességére (CIC 137. kán. 2. §). Ha hatalmát egyéb rendes végrehajtó hatalommal rendelkező hatóságtól nyerte az esetek összességére, csupán egyes esetekre adhatja azt tovább almegbízottnak (CIC 137. kán. 3. §). Ha azonban ugyanilyen hatóságtól csak egy cselekményre vagy meghatározott cselekményekre kapott megbízotti végrehajtói hatalmat, almegbízottnak nem adhatja azt tovább, hacsak a megbízó kifejezetten meg nem engedte.

[23] Az almegbízotti hatalmat nem lehet további almegbízottnak továbbadni, hacsak a megbízó kifejezetten nem engedélyezte (CIC 137. kán. 4. §). Ez a megbízó valószínűleg csak az eredeti megbízó lehet, akinek rendes hatalma van. Egyesek nem zárják ki, hogy a megbízotti hatalmát almegbízottnak továbbadó közbülső személy is adhasson ilyen engedélyt.[26]

[24] A rendes végrehajtói hatalmat és az esetek összességére adott megbízotti hatalmat tágan kell értelmezni, az egyedi esetekre adott megbízotti hatalmat viszont szorosan (CIC 138. kán.). Ha valakinek a CIC 137. kánon 2. §-a szerint az esetek összességére szóló almegbízotti hatalma van, azt is tágan kell értelmezni, mert a CIC szóhasználata szerint az almegbízotti hatalom is „megbízotti” *(delegata)* néven szerepel (CIC 131. kán. 1. §).

[25] Ha valaki megbízotti hatalmat kapott, ezt úgy kell értelmezni, hogy megkapta mindazt, ami nélkül ezt a hatalmat nem lehet gyakorolni (CIC 138. kán.). Ez azonban csupán a dolog természetéből fakadó összefüggésekre vonatkozik, s nem jelent további, a megbízatásban szereplőtől különböző hatalmat. Aki például a házasságkötéskor való közreműködésre (esketésre) kapott megbízást, ettől még nem válik jogosulttá az akadályok alóli felmentés megadására. Ehhez külön megbízásra van szüksége,[27] melyet például a CIC 1080. kánon 1. §-a szerinti esetben maga a jog ad meg.

[26] Ha ugyanarra az intézkedésre egyszerre több hatóság is illetékes, versengő illetékességről beszélünk. Ha valaki egy ügyben valamely illetékes (akár felsőbb) hatósághoz fordul, ezzel – hacsak a

jog másként nem rendelkezik – még nem függesztődik fel a többi illetékes hatóság végrehajtói hatalma az esetre nézve, akár rendes, akár megbízotti hatalomról van szó (CIC 139. kán. 1. §). Ha egy ügyet felsőbb hatóság elé terjesztettek, az alsóbb illetékes hatóság intézkedése, ha a jog mást nem rendel, érvényes ugyan,[28] de súlyos és sürgős ok nélkül nem megengedett. Ha ilyen okból az alsóbb hatóság intézkedett, erről azonnal értesítenie kell a felsőbb hatóságot (CIC 139. kán. 2. §).

[27] Ugyanannak az ügynek az elintézésére több személyt egyidejűleg különböző módokon lehet megbízni. Ha a megbízást egyetemlegesen *(in solidum)* kapták, vagyis úgy, hogy közülük mindenki külön-külön jogosulttá vált az intézkedésre, aki az ügy intézését elsőként elkezdi, a többieket kizárja abból. Noha a többi megbízott továbbra is képes érvényesen (vö. CIC 10. kán.) intézkedni az ügyben,[29] megengedetten csak akkor folyhatnak bele, ha az, aki először elkezdte az ügy intézését, nem tudja vagy nem akarja azt folytatni (CIC 140. kán. 1. §). Ha a megbízást testületileg *(collegialiter)* kapták, közösen kell eljárniuk a testületi cselekvés szabályai (CIC 119. kán.) szerint, hacsak a megbízás másként nem rendelkezik (CIC 140. kán. 2. §). Ha egyidejűleg több személynek adtak megbízotti végrehajtói hatalmat, az a jogvélelem, hogy nem testületileg, hanem egyetemlegesen bízták meg őket (CIC 140. kán. 3. §).

[28] Ha többeket nem egyidejűleg, hanem egymás után bíztak meg, annak kell az ügyet intéznie, aki megbízását a legkorábban kapta, hacsak azt időközben vissza nem vonták (CIC 141. kán.). A többi megbízottak intézkedései az ügyben érvényesek lennének, de nem megengedettek (vö. CIC 10. kán.).[30]

7. A kormányzati hatalom megszűnése

[29] A személy rendes hatalma megszűnik annak a hivatalnak az elvesztésével, amelyhez az illető hatalom kapcsolódik (CIC 143. kán. 1. §). Ha a hivataltól való megfosztás vagy a hivatalból való elmozdítás intézkedése ellen törvényesen fellebbezést vagy felfolyamodást terjesztenek be, a rendes hatalom – hacsak a jog másként nem rendelkezik – a jogerős döntésig nem szűnik meg, csupán felfüggesztődik (CIC 143. kán. 2. §), vagyis gyakorlása, noha érvényes marad, tilossá válik[31] (vö. pl. CIC 1638. kán., 1736. kán.).

[30] A rendes hatalom ilyen felfolyamodási eseteken kívül felfüggesztődik akkor is, ha birtokosa, bár hivatalát nem vesztette el, kiközösítésbe vagy felfüggesztésbe esik. Az így felfüggesztett hatalom gyakorlása tilos (CIC 1331. kán. 1. § 3, 1333. kán. 1. § 2), sőt gyakran érvénytelen is (CIC 1331. kán. 2. § 2, 1333, kán. 2. §).

[31] A megbízotti hatalom megszűnik: a) ha a megbízatást teljesítették; b) ha letelt az az idő vagy betelt az eseteknek az a száma, amelyre adták (bár a csak ->belső fórumon gyakorolt megbízotti hatalommal figyelmetlenségből az idő lejárta után[32] végzett cselekmény érvényes [CIC 142. kán. 2. §]); c) ha megszűnt az a cél, amelynek elérésére adták; d) ha a megbízó a megbízást visszavonja, és ezt a megbízottal közvetlenül (például postai úton) közlik (vö. CIC 54. kán. 1. §); e) ha a megbízott lemond, és ezt a megbízó elfogadja; ilyenkor a hatalom megszűnése az elfogadás pillanatában áll be, nem pedig akkor, amikor az elfogadást a lemondóval közlik[33] (CIC 142. kán. 1. §).

[32] Nem szűnik meg a megbízotti hatalom a megbízó jogának megszűnésével, például hivatalvesztésével, hacsak ez a megbízáshoz fűzött záradékokból ki nem tűnik (CIC 142. kán. 1. §).

8. A kormányzati hatalom pótlása

[33] Mivel az egyházi közösségnek fontos érdeke, hogy a jogcselekmények érvényessége biztos és egyértelmű legyen, az egyház pótolja a hiányzó végrehajtói – de nem a bírói vagy a törvényhozói – kormányzati hatalmat, akár a külső, akár a ->belső fórum számára, ha: a) ténybeli vagy jogot illető köztévedés vagy b) pozitív és valószínű ténybeli vagy jogi kétség áll fenn (CIC 144. kán. 1. §).[34] Ugyanilyen módon és feltételekkel pótol az egyház bizonyos felhatalmazásokat is: a magánál a jognál

fogva adott bérmálási felhatalmazást (CIC 882–883. kán.), a gyóntatási felhatalmazást (CIC 966. kán.) és az esketési felhatalmazást (CIC 1111. kán. 1. §).

[34] A hatalom pótlása nem az érvénytelenül végzett cselekmény orvoslását jelenti, hanem a jog által adott megbízotti hatalmat. Ilyen pótlásra csak akkor kerülhet sor, ha a cselekmény végzője egyébként képes a cselekményre, csupán a végrehajtó hatalma vagy felhatalmazása hiányzik. Nem pótolja például az egyház annak a hiányzó bérmálási felhatalmazását, aki pappá sincs szentelve (vö. CIC 882. kán.).

[35] Köztévedésről *(error communis)* akkor beszélünk, ha a közösség nagyobb része ténylegesen téved, vagy legalább olyan nyilvános tények állnak fenn, melyek alkalmasak ilyen tévedés kiváltására (például felhatalmazás nélküli pap beül a gyóntatószékbe gyóntatni). A hatalom vagy felhatalmazás pótlása független attól, hogy a tévedést szándékosan váltották-e ki. Az ilyen tévedés kiváltása vagy kihasználása, valamint a csak pótolt hatalommal rendelkező személytől a cselekmény tudatos kérése többnyire nem megengedett, bár a hívők súlyos szüksége indokolttá teheti.[35]

9. JEGYZETEK

---

[1] A jelen szócikk jelentős mértékben támaszkodik a szerző alábbi írására: *Egyházjog* (Szent István Kézikönyvek 7), Budapest, Szent István Társulat, ^{5}2014. Vö. Vittorino GROSSI – Angelo DI BERARDINO: *La Chiesa antica: Ecclesiologia e istituzioni* (Cultura cristiana antica), Roma, Borla, 1984, 122. Vö. pl. *Didache* 15,1.

[2] Clemens Romanus, *Ep. ad Corinthios* 44,3.

[3] Vö. James Turnstead BURTCHAELL: *From Synagogue to Church. Public Services and Offices in the Earliest Christian Communities,* Cambridge, Cambridge University Press, 1992, 201–227.

[4] Vö. Antonio VIANA: „Potestad de régimen” in Javier OTADUY – Antonio VIANA – Joaquín SEDANO (szerk.): *Diccionario General de Derecho Canónico VI,* Cizur Menor – Pamplona, Aranzadi, 2012, 299–303.

[5] Vö. Pietro AMENTA: „Potestad legislativa” in OTADUY–VIANA–SEDANO (4. j.) 327–332.

[6] Vö. Patrick VALDRINI: „Potestad administrativa” in OTADUY–VIANA–SEDANO (4. j.) 286–290.

[7] Vö. Velasio DE PAOLIS: „Potestad judicial” in OTADUY–VIANA–SEDANO (4. j.) 321–326.

[8] Lásd Orazio CONDORELLI: „La distinzione tra potestà di ordine e potestà di giurisdizione nella tradizione canonica bizantina” in Giuseppe D’ANGELO (szerk.): *Rigore e curiosità. Scritti in memoria di Maura Cristina Folliero I,* Torino, Giappichelli, 2018, 241–271.

[9] Vö. pl. Gérard OESTERLÉ: „Juridiction d’après le Code” in Raoul NAZ (szerk.):*Dictionnaire de droit canonique VI,* Paris, Letouzey et Ané, 1957, 223–236.

[10] Arturo CATTANEO: „Potestad de orden” in OTADUY–VIANA–SEDANO (4. j.) 297–299.

[11] A II. Vatikáni Zsinat *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúciója az Egyházról 21b.

[12] Benedictus XVI, Motu Proprio *Omnium in mentem,* 2009. október 26, Art. 2: *AAS* 102 (2010) 10 („3.

§. A püspöki és az áldozópapi rendben lévők küldetést és felhatalmazást kapnak arra, hogy Krisztusnak, a Főnek személyében cselekedjenek, a diakónusok pedig ahhoz kapnak erőt, hogy Isten népének szolgáljanak a liturgia, az ige és a szeretet szolgálatában").

[13] Már a korábbi irodalomban is, lásd pl. Marcelino CABREROS DE ANTA: „Concepto de potestad ordinaria y delegada" in Marcelino CABREROS DE ANTA: *Estudios canónicos,* Madrid, Coculsa, 1956, 183–218; Ludovicus BENDER: *Potestas ordinaria et delegata,* Roma, Desclée, 1957; Gommarus MICHIELS: *De potestate ordinaria et delegata,* Tournai, Desclée, 1964; Velasio De Paolis: „De significatione verborum: iurisdictio ordinaria, delegata, mandata, vicaria", *Periodica* 1965, 309–330; Velasio DE PAOLIS: *La natura della potestà del Vicario generale,* Roma, Pontificia Università Gregoriana, 1966; Alfons Maria STICKLER: „Le pouvoir de gouvernement, pouvoir ordinaire et pouvoir délégué" *L'Année Canonique* 1980, 69-84. Az 1983-as CIC kiadása után a szerzők nagy többsége ugyanezt a felfogást képviseli. Vö. pl. Helmuth PREE: „Die Ausübung der Leitungsvollmacht" in Joseph LISTL – Hubert MÜLLER – Heribert SCHMITZ (szerk.): *Handbuch des katholischen Kirchenrechts,* Regensburg, Pustet, 1983, 131–141; Hubert SOCHA: „Kommentar zu Kan. 131-134"] in Klaus LÜDICKE (szerk.): *Münsterischer Kommentar zum CIC* (Stand: Juli 1999), Essen, Ludgerus, 1984 kk., ad cc. 131–134; Antonio VIANA: „Naturaleza canónica de la potestad vicaria de gobierno" *Ius Canonicum* 1988, 99–130; Antonio VIANA: *Organización del gobierno en la Iglesia según el derecho canónico latino,* Pamplona, Ediciones Universidad de Navarra, 1995, 52–62; Winfried AYMANS – Klaus Mörsdorf, *Kanonisches Recht. Lehrbuch aufgrund des Codex Iuris Canonici I,* Paderborn, Schöningh, 1991, 425–429; Gianfranco GHIRLANDA: „Ordinaria, potestà" in Carlos CORRAL – Velasio DE PAOLIS – Gianfranco GHIRLANDA (szerk.): *Nuovo Dizionario di Diritto canonico,* Cinisello Balsamo (Milano), San Paolo, 1993, 732–733.

[14] SOCHA (13. j.) ad c. 131/5, nr. 15.

[15] AYMANS–MÖRSDORF (13. j.) 428–429.

[16] Peter PLATEN: „Potestad delegada" in OTADUY–VIANA–SEDANO (4. j.) 308–311.

[17] Vö. pl. PREE (13. j.) 132; Velasio DE PAOLIS – Agostino MONTAN: „Il libro primo del Codice: Norme generali (can. 1-203)" in GRUPPO ITALIANO DOCENTI DI DIRITTO CANONICO (szerk.): *Il diritto nel mistero della Chiesa I,* Roma, Pontificia Università Lateranense, 1988, 390.

[18] Fogalmukról lásd Julio GARCÍA MARTÍN: „Le facoltà abituali secondo la disciplina canonica" *Apollinaris* 2001/1–4, 659–687.

[19] DE PAOLIS – MONTAN (17. j.) 391.

[20] Vö. José María PIÑERO CARRIÓN: *La ley de la Iglesia. Instituciones Canónicas I,* Madrid, Sociedad de Educación Atenas, 1985 281.

[21] Vö. *Communicationes* 14 (1982) 149.

[22] *Lumen gentium* (11. j.) 27a.

[23] *Communicationes* 1 (1969) 83; 9 (1977) 231–232.

[24] A delegálás lehetőségének kizárását – legalábbis ítélethozatalra – a bírói hatalomról tett általános kijelentésnek kell értékelnünk, vö. DE PAOLIS – MONTAN (17. j.) 394. A püspök és a pápai jogú klerikusi intézmény elöljárója egyesek szerint delegálhatja ítélethozatalra is hatalmát, vö. pl. Francisco J. Urrutia: „Il libro I: le norme generali" in Jean Baptiste BEYER et al. (szerk.): *Il nuovo codice di diritto canonico,* Torino, Elle Di Ci, 1985, 52; PIÑERO CARRIÓN (20. j.) 273. A gyakorlatban ez utóbbi bírók nem delegálják hatalmukat, hanem (például egyházmegyei) bírókat neveznek ki, akár egyetlen esetre is. Ezek a bírók pedig hivatalukhoz tartozó, tehát rendes hatalmat kapnak, vö. CIC 1420–1421. kán.; SOCHA (13. j.): 135/5.

[25] Vö. PREE (13. j.) 136–137.

[26] Stephanus SIPOS: *Enchiridion iuris canonici,* Romae, Herder, ^{6}1954, 139; vö. CIC (1917) 200. kán. 1.

§.

[27] DE PAOLIS – MONTAN (17. j.) 397; vö. PIÑERO CARRIÓN (20. j.) 283.

[28] Vö. SIPOS (26. j.) l40; CIC[1917] 204. kán.; PREE (13. j.) 138.

[29] Vö. PREE (13. j.) 138; DE PAOLIS – MONTAN (17. j.) 398.

[30] PREE (13. j.) 138.

[31] Vö. PREE (13. j.) 140.

[32] A CIC átdolgozása során elhangzott indoklások (vö. *Communicationes* 14 [1982] 151) alapján az „idő lejárta után" kifejezést úgy kell értelmezni, hogy az az esetszám kimerülésére is vonatkozik, vö. PIÑERO CARRIÓN (20. j.) 285.

[33] Vö. PIÑERO CARRIÓN (20. j.) 285.

[34] Vö. Arthurus VERMEERSCH: *Theologiae moralis principia, responsa, consilia III. De personis, de sacramentis, de legibus Ecclesiae et censuris,* Roma, Apud Aedes Universitatis Gregorianae, ^{4}1948, 267–268, nr. 421; ERDŐ Péter: „Az »ignorantia facti, non iuris excusat« elve és a mai egyházi büntetőjog" in FODOR György – SARBAK Gábor (szerk.): *Ünnepi kötet Maróth Miklós hetvenedik születésnapja tiszteletére*, Budapest, Szent István Társulat, 2013, 39–45; Stefania TUTINO:*Uncertainty in Post-Reformation Catholicism. A History of Probabilism,* Oxford, Oxford University Press, 2018, 383–393.

[35] Franz Xaver WERNZ – Petrus VIDAL: *Ius canonicum II,* Romae, Universitatis Gregorianae, ^{3}1943, 439, 444–445, nr. 378, 382; Heribert JONE: *Gesetzbuch des kanonischen Rechtes. Erklärung der Kanones I,* Paderborn, Schöningh, 1939, 216–217; SIPOS (26. j.) 142; PREE (13. j.) 140.